

Αρχιερείς κατά την Ελληνική Επανάσταση και η προσφορά τους

[Αφιέρωματα / 1821-2021: Ανάσταση του Γένους / Ιστορία](#)

[Σωτήριος Μυλωνάς, Υποψήφιος Δρ. Θεολογίας](#)

Ταλαντίου Νεόφυτος

Ο Ταλαντίου Νεόφυτος υπήρξε σημαντική εκκλησιαστική και πολιτική μορφή των ελλήνων κατά την περίοδο της προπαρασκευής του απελευθερωτικού αγώνα, αλλά και κατόπιν. Το 1803 χειροτονήθηκε επίσκοπος Ταλαντίου. Κινούμενος πολύ διπλωματικά έπεισε τον γιο του Αλή Πασά, τον Βελή να βοηθήσει να ιδρύσουν σχολή στην Αταλάντη, όπως και έγινε. Ο Νεόφυτος ήταν από τους βασικούς ιεράρχες που εργάστηκαν για την αφύπνιση του έθνους, αλλά και για την εξέγερση της Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας. Έλαβε μέρος σε αρκετές στρατιωτικές επιχειρήσεις μεταξύ των οποίων και η διοίκηση του στρατιωτικού σώματος, το οποίο κινήθηκε για να βοηθήσει στη μάχη της Αλαμάνας, όπου σκοτώθηκε ο Αθανάσιος Διάκος^[1].

Προήδρευε του Αρείου Πάγου και αυτό είχε ως συνέπεια να βρίσκεται σε κάθε περιοχή που η παρουσία του ήταν καθοριστική για την αντιμετώπιση του ανακύπτοντος ζητήματος κάθε φορά. Υπήρξε μία πολιτική, στρατιωτική και εκκλησιαστική προσωπικότητα. Έργο του επίσης υπήρξε, πέρα από την ίδρυση των στρατοπέδων, η καταγραφή κάθε είδους έλλειψης που είχαν τα στρατόπεδα και γενικότερα η συντήρησή του. Μία σημαντική πολιτική του κίνηση ήταν η απόπειρα διεύρυνσης της δικαιοδοσίας του Αρείου Πάγου. Εργάστηκε αρκετά για να συμπεριλάβει στη δικαιοδοσία της Γερουσίας, της οποίας ήταν Πρόεδρος, τις Σποράδες, αλλά η προσπάθειά του στάθηκε ανεπιτυχής[2].

Αλεξανδρείας Θεόφιλος

Ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας Θεόφιλος είχε επικοινωνία με τους ηγεμόνες των Παραδουνάβιων ηγεμονιών. Αλληλογραφούσαν και ανταλλάζαν απόψεις σχετικά με την απελευθέρωση του Γένους. Μάλιστα, ο τρόπος επικοινωνίας τους ήταν αλληγορικός και αναφερόμενοι στον επαναστατικό πυρήνα της Πελοποννήσου έγραφαν σαν να συζητούσαν για κάποιο σχολείο που έπρεπε να ιδρύσουν στο Μωριά [\[3\]](#).

Σημαντική είναι η δράση του κατά την κήρυξη της επανάστασης στην ιδιαίτερη πατρίδα του, την Πάτμο[\[4\]](#). Αρχικά, ενθαρρύνει τους κατοίκους με τους ένθερμους λόγους του[\[5\]](#) και στη συνέχεια παροτρύνει τον Ιερεμία, επίσκοπο Λέρου, και τους προύχοντες των νησιών Λέρου και Καλύμνου να εξεγερθούν[\[6\]](#). Ο Αλεξανδρείας κινήθηκε άμεσα και πολύ εύστοχα προσπάθησε να αφυπνίσει το εθνικό φρόνημα και να ξεσηκώσει τους πρόκριτους για επανάσταση.

Αναφέρεται, επίσης, από τον Rouqueville, ότι ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας, τον οποίο κατονομάζει Άνθιμο και όχι Θεόφιλο[\[7\]](#), ότι τέλεσε την ακολουθία του αγιασμού στα Ψαρά, λίγο πριν ο στόλος των ελλήνων πλεύσει για το λιμάνι της Χίου, όπου βρίσκονταν αγκυροβολημένα τα τουρκικά πλοία. Η όλη επιχείρηση στέφθηκε με μεγάλη επιτυχία, αφού ο Κανάρης κατόρθωσε να ανατινάξει την τουρκική ναυαρχίδα[\[8\]](#).

Επιπρόσθετα, εξ αιτίας της πολιτικής του δράσης και της επιρροής που άσκησε στο ναυτικό των Ψαρών πέτυχε να μην αποκοπούν από την υπόλοιπη ναυτική δύναμη των υπολοίπων νησιωτών και να βοηθήσουν στις επόμενες επιχειρήσεις. Αυτή η ενέργεια είχε ως αποτέλεσμα την προστασία της Σάμου και των διπλανών νησιών από τον τουρκικό στόλο[\[9\]](#).

Η πολιτική δεινότητα του Πατριάρχη Αλεξανδρείας είναι καταφανής στον τρόπο με τον οποίο αντιμετώπισε στην Ύδρα τις διαφωνίες των καπεταναίων σχετικά με τον απόπλου για την Αθωνική Πολιτεία προκειμένου να βοηθήσουν στη διάσωση, τόσο των μοναχών, όσο και των ιερών κειμηλίων[\[10\]](#). Κατόρθωσε να τους συμφιλιώσει και παράλληλα να αποφασίσουν να πραγματοποιήσουν το συγκεκριμένο ταξίδι[\[11\]](#).

Η αναγνώριση της προσφοράς του ορθόδοξου κλήρου γενικότερα, αλλά και ο σεβασμός προς το πρόσωπο του Πατριάρχη Αλεξανδρείας Θεόφιλου από το Έθνος [\[12\]](#) για την πολιτική και στρατιωτική του δράση διαφαίνονται μέσα από το γεγονός ότι οι πληρεξούσιοι των νησιών Ύδρας και Σπετσών, αλλά και αρκετοί σημαντικοί άνδρες από τον πολιτικό και εκκλησιαστικό κόσμο θεώρησαν απαραίτητη τη συμμετοχή του στις εργασίες της Α΄ Εθνοσυνέλευσης στην Επίδαυρο. Για το λόγο αυτό ο Θεόφιλος έλαβε επιστολή με την οποία τον καλούσαν στην Επίδαυρο το συντομότερο. Ο Πατριάρχης προτίμησε να μην παρευρεθεί εξ αιτίας των διχονοιών και των διασπαστικών τάσεων που επικρατούσαν στην προπαρασκευαστική, της Συνέλευσης, περίοδο [\[13\]](#).

Προτίμησε να πάει στην Πάτμο και να ενισχύσει το φρόνημα των κατοίκων. Η στάση του αυτή πέρα από τον προφανή πατριωτισμό που τον διακατείχε σ' όλη την πορεία της ζωής του στην πραγματικότητα αποδείκνυε ότι επί της ουσίας αντιπροσώπευε την Διοίκηση στην Πάτμο και τα εξαρτηματικά νησιά της. Επιπρόσθετα, λόγω του συνδέσμου του με τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, ήταν ταυτόχρονα και ο συνδετικός κρίκος των Προκρίτων του νησιού μαζί του [\[14\]](#). Αποδεικτική για το ρόλο και τη δράση του Θεόφιλου στο νησί είναι η επιστολή των αρχόντων του νησιού προς τον Μαυροκορδάτο όπου γίνεται ξεκάθαρη η πολιτική δράση του Θεόφιλου στο νησί [\[15\]](#). Επίσης, διασώθηκαν και άλλες επιστολές που μαρτυρούν τον πολιτικό ρόλο του Πατριάρχου και πέρα από την Πάτμο [\[16\]](#).

Καρύστου Νεόφυτος

Ο Νεόφυτος Καρύστου, κατά την επιστροφή του

στην επαρχία της Καρύστου με τη βοήθεια του Αγγελή Γοβγίνα παροτρύνει τους κατοίκους της Ευβοίας να ξεσηκωθούν αρχίζοντας παράλληλα έναν αγώνα στρατολόγησης πολεμιστών από την Εύβοια και τα νησιά του Αιγαίου. Καταφέρνει να στρατολογήσει συνολικά 400 άντρες. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι ναύλωσε πλοίο για να μπορεί να μετακινείται στα παράλια της Εύβοιας για να επιφέρει την τάξη και την ομόνοια όπου αυτή διαταράζονταν και παράλληλα να εμπυχώνει τους οπλαρχηγούς και τους πολεμιστές τους. Δυστυχώς, η παρουσία του Ομέρ Βρυώνη και του στρατού του στο νησί[17] τον ανάγκασε να αιτηθεί βοήθειας από τη Διοίκηση και συγκεκριμένα ζήτησε στρατιωτικό αρχηγό για την επικείμενη συμπλοκή. Πράγματι η Διοίκηση έστειλε τον Ηλία Μαυρομιχάλη[18]. Όρκισε κατόπιν αρχηγό των στρατιωτών του τον Ηλία Μαυρομιχάλη και κατόρθωσε με διπλωματική μαεστρία να πείσει τον επίσης οπλαρχηγό Βάσο να εκστρατεύσει με τον Μαυρομιχάλη εναντίον των Τούρκων στο Αλιβέρι Ευβοίας[19]. Δεν επιτεύχθηκε ο πολυπόθητος στόχος, και στη μάχη σκοτώθηκε και ο Μαυρομιχάλης[20].

Ο Νεόφυτος δεν σταμάτησε ποτέ να προσπαθεί να εμπυχώνει το λαό και να εργάζεται για την αναζωπύρωση των επαναστατικών εστιών, προσπαθώντας παράλληλα για τη συγκέντρωση χρημάτων και πολεμοφοδίων που είναι απαραίτητα για τον αγώνα[21]. Επίσης, το πολυσχιδές έργο του απλώνεται σε

αρκετούς τομείς, όπως στην πολιτική, στο φιλανθρωπία, στο πεδίο των μαχών, στην τόνωση του εθνικού φρονήματος[22].

Παροναξίας Ιερόθεος

Ο μητροπολίτης Ιερόθεος αποτελεί τη μοναδική περίπτωση ιεράρχη, ο οποίος αποτέλεσε αυτόνομο πολιτικό παράγοντα, που βασιζόμενος τις κοινωνικές αντιθέσεις της Νάξου ήρθε σε ρήξη, όχι μόνο με τους Καθολικούς, αλλά και τους Ορθόδοξους άρχοντες της Νάξου. Με τους πρώτους, γιατί αρνούνταν να συνδράμουν την Επανάσταση και με τους δεύτερους, γιατί είχαν ως βασικό μέλημα να εξασφαλίσουν τη διαιώνιση των προνομίων τους. Ο μητροπολίτης αντιλαμβανόμενος τον ρόλο της εξουσίας της κεντρικής διοίκησης και τους υφιστάμενους συσχετισμούς δυνάμεων ήρθε σε συνεννόηση με τον Κολοκοτρώνη και με το Δημήτριο Υψηλάντη. Εξαιτίας αυτής της σχέσης του και της συνεχιζόμενης αμφισβήτησης των κυβερνητικών επάρχων, τέθηκε υπό επιτήρηση στο Ναύπλιο.

Αρκετοί, όμως, είναι οι κληρικοί που συμμετείχαν ενεργά στον απελευθερωτικό αγώνα και που έχουν να επιδείξουν πολιτική δράση.

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπές:

[1] Ε. Κωνσταντινίδης, *Νεόφυτος*, σ. 414-415.

[2] Κ. Καραστάθης, *Επίσκοπος Ταλαντίου Νεόφυτος Μεταξάς· Ένας μεγάλος Αγωνιστής του 1821 και ανεπίληπτος Ιεράρχης*, σ. 44-50.

[3] Θ. Σιμόπουλος, *Μάρτυραι και αγωνισταί ιεράρχαι της Ελληνικής Εθνεγερσίας 1821 - 1822, Συμβολή εις την Νεωτέραν Ιστορία του Ελληνικού Έθνους και της Ορθοδόξου Εκκλησίας τ. Β΄*, σ. 141 - 142.

[4] Κ. Βακαλόπουλος, (όπως σημ. 14), σ. 401.

[5] Θ. Μοσχονάς, «*Η συμβολή και συμπαράσταση του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας εις τον αγώνα της Εθνικής Παλιγγενεσίας του 1821*», *Θεολογία* 42(1971) σ. 195-197.

- [6] Θ. Σιμόπουλος, *Μάρτυρες και αγωνισταί ιεράρχαι*, τ. Β, σ. 29-30, σ. 25-26.
- [7] F. Rouqueville, *Ιστορία*, τ. Γ', σ. 317.
- [8] Αν. Μιαούλης, *Συνοπτική Ιστορία των υπέρ της ελευθερίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος γενομένων ναυμαχιών*, σ. 24-25.
- [9] Π. Κρητικός, «Ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας Θεόφιλος ο Β' ο Πάτριος Φιλικός ο επιλεγόμενος Παγκώστας (1764-1833)», *Θεολογία* 42, σ. 78-83.
- [10] Ν. Μοσχονάς, *Συμβολή Πατριαρχείου Αλεξανδρείας*, σ. 198.
- [11] Θ. Σιμόπουλος, (όπως σημ. 68), σ. 22.
- [12] Ν. Μοσχονάς, «Η συμβολή και συμπαράσταση του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας εις τον αγώνα της Εθνικής Παλιγγενεσίας του 1821», *Θεολογία* 42(1971), σ. 197.
- [13] Π. Κρητικός, «Ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας Θεόφιλος ο Β' ο Πάτριος Φιλικός ο επιλεγόμενος Παγκώστας (1764-1833)», *Θεολογία* 42, σ. 79.
- [14] Θ. Σιμόπουλος, (όπως σημ. 68), σ. 25-26.
- [15] Οι πρόκριτοι της Πάτμου έστειλαν την επιστολή στον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο την 5^η Μαρτίου του 1822, *Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας* τ. 11, σ. 145.
- [16] Ενδεικτική είναι και η επιστολή των αρμοστών της νήσου Νάξου προς τον Θεόφιλο Αλεξανδρείας, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. 15, σ. 139.
- [17] Κ. Γουναρόπουλος, *Ιστορία της νήσου Ευβοίας*, σ. 84.
- [18] *Αρχείον Ευβοϊκών Μελετών*, 17 (1971), σ. 453-454.
- [19] Γ. Φουσάρας, *Η συμβολή της Εύβοιας εις τους ελληνικούς αγώνες*, σ. 22.
- [20] Χρ. Θέμελης, «Ευβοϊκαί Εκκλησιαστικά Προσωπικότητες» *Θεολογία*

55, σ. 558-559.

[21] Θ. Σιμόπουλος, (όπως σημ. 68), σ. 481-484.

[22] Χρ. Θέμελης, *Η Ιερά Μητρόπολις Καρύστου δια μέσου των αιώνων*, σ. 39.

<https://bit.ly/3x2KyYr>